

ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LV

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL T. RUSTOIU

Colegiul editorial

RADU ARDEVAN - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

NIKOLAUS BOROFFKA - Deutsches Archäologisches Institut, Berlin

DANIEL DUMITRAN - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

NICOLAE GUDEA - Cluj-Napoca

VALER MOGA - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

CHRISTOPHER F. E. PARE - Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz

ZENO KARL PINTER - Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

MARIUS PORUMB - Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

VOLKER WOLLMANN - Obrigheim

Colegiul de redacție

HORIA CIUGUDEAN - director

RADU OTA - secretar de redacție

GEORGE BOUNEGRU - membru

CONSTANTIN INEL - membru

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

510010 ALBA IULIA

Str. Mihai Viteazul, 12-14

Tel. 0258/813300

revista.apulum@yahoo.com

www.mnuai.ro; www.muzeuluniriialba.ro; www.anuarulapulum.ro

Correspondence address:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

RO – 510010 ALBA IULIA

Mihai Viteazul St., 12-14

Tel. (+40) (258) 813300

© 2018 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII, ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LV

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXVIII

Tehnoredactare: RADU OTA

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA GOȘA

Textele nepublicate nu se restituie.

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

STUDII – STUDIES

SABIN ADRIAN LUCA, HORIA CIUGUDEAN, O depunere rituală aparținând culturii Petrești descoperită la Uioara de jos <i>A ritual deposition assigned to the Petrești culture found at Uioara de jos</i>	9
MIHAELA-MARIA BARBU, MIHAI GLIGOR, Industria litică cioplită aparținând grupului cultural Foeni din situl de la Alba Iulia- „Lumea Nouă” (jud. Alba) (I) <i>Chipped lithic industry belonging to Foeni cultural group from Alba Iulia - Lumea Nouă archaeological site (Alba county) (I)</i>	23
CRISTIAN IOAN POPA, Through the darkness of prehistory. The pyxis or the Coțofeni oil lamp from Gheja <i>Prin întunericul preistoriei. Pyxida sau candela Coțofeni de la Gheja</i>	57
CAROL KACSÓ, Așezarea din epoca bronzului de la Oarța de Sus – Dealul Stremțului <i>Die Bronzezeitliche Siedlung von Oarța de Sus – Dealul Stremțului</i>	67
MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Un colier din aur cu pandantive și o pereche de cercei, din aur, din situl cetății dacice de la Căpâlna (com. Săsciori, jud. Alba) <i>A golden necklace with pendants and a pair of golden earrings From Dacian fortress Căpâlna (Săsciori village, Alba county)</i>	87
RADU CIOBANU, Pictorul roman la lucru – detalii tehnice și câteva probleme de iconografie ale picturii antice de șevalet <i>Le peintre romain au travail – details techniques et quelques problemes sur l’iconographie de la peinture antique de chevalet</i>	125
CĂTĂLIN PAVEL, The only Icarus statuette from Dacia: a military appropriation of the Icarus myth? <i>Singura statueta a lui Icar din Dacia: mitul lui Icar în mediul militar?</i>	155
FLORIN CIULAVU, MIHAELA BLEOANCĂ, Contribuții la studiul	

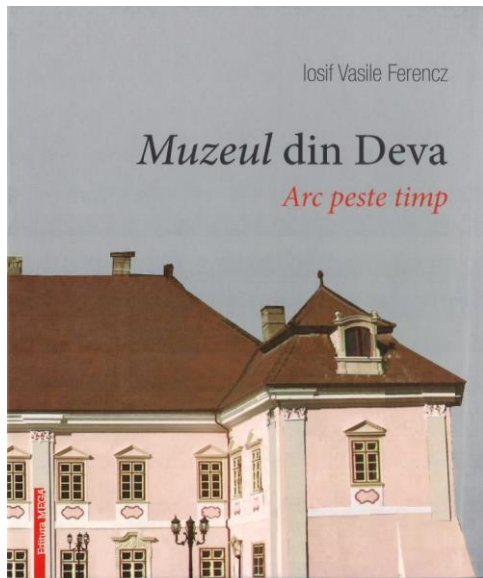
	sectorului sudic al canabelor romane de la Apulum / <i>Municipium Septimium Apulense</i> . Raport preliminar privind cercetările arheologice preventive de la Alba Iulia, str. Izvorului, nr. 5 <i>Contributions to the study of the southern sector of Roman canabae from Apulum / Municipium Septimium Apulense. Preliminary report on preventive archaeological research from Alba Iulia, str. Izvorului, no. 5</i>	171
MIHAELA BLEOANCĂ,	Instrumente medicale descoperite recent la Apulum <i>Medical instruments recently discovered at Apulum</i>	219
ADRIAN COSMIN BOLOG, OVIDIU MAXIM OARGĂ,	O nouă cercetare în necropola romană de la Apulum, Dealul Furcilor-„, Podei“ <i>A new research in the Roman necropolis from Apulum, Dealul Furcilor - „, Podei“</i>	229
DAN ANGHEL, GEORGE VALENTIN BOUNEGRU,	O stelă funerară descoperită la Ighiu, jud. Alba <i>A funerary stela discovered at Ighiu, Alba county</i>	251
AUREL DRAGOTĂ, MIHAI BLĂJAN,	The military entourage of Gyula as shown by the burial place in Alba Iulia – Izvorul Împăratului (10 th -11 th century) <i>Anturajul militar al lui Gyula ilustrat de cimitirul de la Alba Iulia – Izvorul Împăratului (sec. X-XI)</i>	259
AUREL DRAGOTĂ, VALENTIN DELEANU, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, ANCA MATIȘ, MIHAI BLĂJAN,	Tipologia inventarului din cimitirul de la Alba Iulia - Izvorul Împăratului (sec. X-XI) <i>The categorization of the funeral artefacts from Alba Iulia – Izvorul Împăratului cemetery site</i>	325
MONICA-ELENA POPESCU,	Considerații privind un pandantiv bizantin de la Alba Iulia - Izvorul Împăratului <i>Observations about a Byzantine pendant from Alba Iulia - Emperor's Spring</i>	353
LAURA MAGDAN, AUREL DRAGOTĂ,	Cercetările arheologice de la Alba Iulia - Canton C.F.R. (1961-1962) <i>Archaeological excavations from Alba Iulia - Canton C.F.R (1961-1962)</i>	361
RADU OTA, CRISTIAN TITUS FLORESCU, BOGDAN PÂCLIȘAN,	Alba Iulia și invaziile turco-tătare din anii 1658 și 1661, reflectate prin descoperiri arheologice recente <i>Alba Iulia and the Turkish-Tartar invasions from 1658 and 1661, reflected by recent archaeological discoveries</i>	379

RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAȚII
RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS

- SORIN ȘERBAN, Reconstituirea unei cupe din perioada romană
Restoring a bowl of the Roman period 391

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ
REVIEWS AND READER'S NOTES

- SABIN ADRIAN LUCA, Cosmin Ioan Suciu, *Cultura Vinča în Transilvania*, Bibliotheca Brukenthal XLIV, Sibiu, 2009, Editura ALTIP, ISBN 978-973-117-250-7 397
- CRISTINEL FÂNTÂNEANU, Ion Tuțulescu, *Perioada de tranziție spre epoca bronzului în zona deluroasă și montană a Olteniei*, Tg. Jiu, Ed. Măiastra, 2016, 280 pagini, 83 figuri, 5 hărți 417
- RADU OTA, Mihai Chiriac, *Bazinul Târnavelor în epoca romană*, Mediaș, Iași, Editura Studis, 2016, 232 pagini, 23 figuri color 421
- FLORIN CIULAVU, Carmen Maria Petolescu, *Daco-Moesica. Studii de numismatică și gliptică*. Ediție îngrijită de Constantin C. Petolescu și Ștefan Vasiliță, București, Editura Academiei Române, 2017, 364 p 425
- RADU CIOBANU, P. Wilkinson, *Pompeii – An Archaeological Guide*, London, New York, 2017, 240 pag., 32 planșe color, 60 fig. alb negru 427
- RADU OTA, Iosif Vasile Ferencz, *Muzeul din Deva. Arc peste timp*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017, 166 pagini 429
- RADU OTA, Horațiu Groza, *Muzeul de Istorie din Turda (1943-2013)*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2013, 137 pagini, 103 imagini alb-negru și color 433
- Lista autorilor 437

Iosif Vasile Ferencz, *Muzeul din Deva. Arc peste timp*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017, 166 pagini.

Radu OTA
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Am ales să redactez o notă de lectură despre această lucrare deoarece acest demers istoriografic este binevenit în peisajul cultural al unei vechi urbe transilvănene, dar și al Transilvaniei în general. Într-o perioadă în care cultura de bună calitate are de suferit datorită infiltrării a tot mai mulți neaveniți, epigoni, care nu înțeleg și nu vor fi vreodată capabili să perceapă rolul

acesteia în dezvoltarea societății românești, avem bucuria de a ne îmbogăți sufletul cu o nouă apariție editorială datorată unui harnic cercetător deven, colegul Iosif Vasile Ferencz, specializat în arheologia epocii La Tène.

Lucrarea este structurată pe șapte capitole, precedate de o *Prefață* semnată de Aurel Rustoiu, cercetător al Institutului de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca, și de un *Cuvânt înainte* al autorului. Cartea este închinată memoriei profesorului Ioan Andrițoiu, eminent cercetător al istoriei vechi, care a activat la rândul său o bună perioadă a carierei sale la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva.

Primul capitol, *Începuturile*, este alcătuit din șase subcapitole din care aflăm informații despre înființarea instituției muzeale devene, personalitatea lui Téglas Gábor, modul de funcționare a Societății, activitatea muzeală, despre activitatea științifică a intelectualilor implicați în această societate și organizarea primelor săpături arheologice finanțate din fondurile *Societății* și coordonate de membrii acesteia. Astfel aflăm despre înființarea *Societății de Istorie și Arheologie a Comitatului Hunedoara* în 13 mai 1880, la inițiativa președintelui tribunalului din Deva, dr. Sólyom-Fekete Ferencz. Sub egida acestei societăți culturale s-a înființat Muzeul din Deva, al cărui prim director a fost desemnat Téglas Gábor, personalitate marcantă a arheologiei transilvănene și ungare, care în anul 1888 a fost cooptat ca membru al Academiei de Științe Maghiare.

Capitolul II, *După unire*, este structurat în trei subcapitole în care ni se relatează despre dificultățile prin care a trecut instituția după anii războiului, măsurile de reorganizare, activitatea științifică a instituției și portretele unor mari

personalități care au marcat existența Muzeului. În primul rând trebuie amintit Mallász Iosif, care a condus instituția în timpul războiului, când, o parte a patrimoniului, așa cum s-a întâmplat și în alte muzee transilvănene, a fost transportat la Muzeul Național Maghiar din Budapesta, dar și după încheierea conflagrației. Acesta primește sprijin din partea inspectorului general al muzeelor, Coriolan Petranu. De asemenea, un alt inspector al muzeelor, criticul de artă Alexandru Tzigara-Samurcaș a facilitat finanțarea pentru dezvoltarea colecției de etnografie a Muzeului. Din anul 1921 instituția va avea denumirea Muzeul Județean Hunedoara, iar în 1924 se înființează muzeul sitului roman al Ulpiei Traiana Sarmizegetusa.

Începând cu anul 1932, Muzeul devenea o organizare tipică, pe secții, cum ar fi cele de preistorie, daco-romană, evul mediu, contemporană, numismatică, științele naturii, etnografie, arhiva și pinacoteca. Acest aspect ne relevă un muzeu în plină dezvoltare, care este gata să răspundă cerințelor publicului larg. Mai sunt de amintit personalitățile unor mari istorici și arheologi care au contribuit la dezvoltarea Muzeului, cum ar fi Al. Lapedatu, D. M. Teodorescu și C. Daicoviciu, ultimii doi inițiind cercetări în cetățile dacice din Munții Șureanu, și în siturile romane de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa și Micia. Capitolul se încheie cu un pios portret închinat naturalistului Mallász Iosif, cel care a condus instituția timp de 20 de ani, până în anul 1930.

Capitolul III, *Înainte, în timpul și după cel de-al doilea război mondial*, prezintă activitatea Muzeului din această perioadă de frământări politice și militare de primă importanță la nivel planetar. Este împărțit în cinci subcapitole din cuprinsul cărora aflăm informații despre activitatea științifică a Muzeului, personalitatea lui Octavian Floca, savant și fost director al instituției, colaborările cu mari personalități ale vremii (Al. Lapedatu, C. Daicoviciu, I. I. Russu și alții), sediile în care a funcționat Muzeul (în anul 1938 Muzeul se mută în palatul Magna Curia, clădire monument istoric a cărei primă etapă constructivă datează de la sfârșitul sec. XVI) și adăpostirea unei bune părți a patrimoniului Muzeului Național de Antichități din București în anul 1944. În acest moment de restriște s-au refugiat la Deva savanți precum I. Nestor, Vl. Dumitrescu și H. Dumitrescu.

Capitolul IV, *Muzeul în timpul regimului proletar*, este structurat în cinci subcapitole. Aflăm informații despre activitatea și transformările petrecute în perioada comunistă. La începutul perioadei comuniste O. Floca va fi menținut în funcție. În anii 1968-1970 expoziția de bază va fi reorganizată sub coordonarea lui L. Mărghitan și I. Andrițoiu. În scopul promovării istoriei în rândul maselor s-a organizat „caravana muzeistică”. Prin aceasta specialiștii deveni au răspândit dragostea pentru istorie în special în mediul rural al județului Hunedoara timp de mai mulți ani. De asemenea au continuat cercetările arheologice în cetățile dacice din Munții Șureanu, la Ulpia Traiana

Sarmizegetusa și Micia, și s-au abordat situri noi precum Deva, Câmpuri Surduc, Ardeu (perioada dacică) și Geoagiu-Băi (perioada romană). Capitolul se încheie cu evocarea personalității istoricului I. Lazăr, care a deținut funcția de director din anul 1978.

Capitolul V, *Departamente*, este o prezentare a activității bibliotecii muzeului de-a lungul timpului, a secției de științele naturii, a muzeelor de etnografie din zona Zarandului, a Muzeului Memorial Aurel Vlaicu, închinat celebrului inventator român, a Muzeului de Etnografie și Artă Populară Orăștie și a Muzeului de Arheologie Sarmizegetusa, veritabil muzeu al sitului Ulpia Traiana.

Capitolul VI, *Muzeul în ultimul deceniu al secolului XX*, marchează personalitatea fostului director al instituției, doamna Adriana Rusu-Pescaru, care și-a adus o însemnată contribuție la dezvoltarea Muzeului devean. Aflăm informații despre organizarea administrativă a instituției, activitatea redacțională, și specialiștii care au activat în acea perioadă. Un lucru foarte important a fost dat de schimbarea denumirii Muzeului începând cu anul 1994, când a devenit Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, lucru firesc, ținând cont de impresionantul patrimoniu din epocile La Tène și romană deținut de această instituție muzeală.

Capitolul VII, *Muzeul la început de mileniu*, este structurat în patru subcapitole în care se vorbește de intrarea instituției într-o nouă etapă de evoluție, de transformări. Muzeul își dorește să răspundă cerințelor mileniului trei. Palatul Magna Curia, care adăpostește Muzeul este în sfârșit restaurat; se sărbătorește 80 ani de cercetări arheologice la cetățile dacice din Munții Șureanu; sunt reluate cercetările de la cetatea dacică de la Ardeu, un proiect ambițios pus în practică de autorul cărții; sunt organizate numeroase expoziții temporare cu diverse tematici; muzeul sitului roman Ulpia Traiana Sarmizegetusa este reorganizat, devenind mult mai atractiv. Autorul recunoaște într-un final, că expoziția de bază a Muzeului încă nu a fost reorganizată, și că acest deziderat va trebui implementat de actualul colectiv de cercetători ai instituției muzeale.

În concluzie, acest volum este o prezentare succintă a istoriei Muzeului devean, din care aflăm informații despre oamenii care l-au dezvoltat, activitatea instituției de-a lungul timpului și dificultățile pe care le-a întâmpinat în timpul războaielor mondiale, a regimului comunist, dar și după momentul 1989. Este un demers istoriografic salutar al colegului Iosif Vasile Ferencz, binevenit într-o epocă de căutare a modelelor și valorilor care duc spre dezvoltarea societății în care trăim.